

Forfatter: Brorson, Hans Adolph

Titel: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

Citation: Brorson, Hans Adolph: "Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956", i Brorson, Hans Adolph: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956*, 1951-56, s. 528. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brorson03grval-shoot-idm140139952761888.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

LI

70 (353): *Farvel, min sjæl, i Jesu sides vunde -*

Til Benigna Reusz-Ebersdorfs original »So ruht mein Mut in Jesu Blut und Wunden« (ikke i Freylingh.; hos Schrader 1731 uden mel.ang.) skrev J. B. Rem en planløs melodi (Z. 7317), trykt i hans »Vierstimmig Choralbuch, worinnen alle Melodien des Schleswig-Holsteinischen Gesangbuchs enthalten sind«, Altona 1755.

Siden 1735 havde imidlertid en anden melodi vundet stor udbredelse, opr. vist som dans, snart efter også som koral (danseformen smukkeste i F. 3837; begge former i Z. 7314-16) - i ms. Herrnhag (efter 1735) til »O Haupt, wer glaubt«, i ms. Wagner (1742) til »Ich bin vergnügt, wie's Gott mit mir will fügen« (= F.s tekst) og i Chr. Gregors koralbog 1784 endelig til »So ruht mein Mut«. Vi kender kun disse to melodier til det sjældne metrum. Brorsons gentagelse af indrimene i strofens to sidste linier taler for, at han har villet imødekomme da capoet i den meget charmerende danseform. Rein har intet sådant da capo.

529

Det skal ikke nægtes, at undersøgelsens resultater er blevet under forventning. Brorsons benyttelse af enkelte melodiforlæg er nok sandsynliggjort, men alt i alt er vi kun nået til en usikker mosaik. Freylinghausens melodier slår ikke til over for hans stroferigdom; Sperontes' har han vel kendt, men brugt langt sparsommere af, end jeg tidligere troede. Og over for mange af de interessanteste former står vi stadig på bar bund. Det gælder som sagt 26 strofer (resp. grupper), heriblandt de dejlige til »Kærligheden kunde« (10), »Hvad est du dog skøn« (31), »Solskivens streg« (55) og »O blide stad« (68). Det gælder dialoger som »I arme kvinder« (13) og »Hvad ser min Sulamith« (49), herunder også de levende ekkorim »Mon Jesus mig ej ynker nu« (27) og »Min søster har det mageligt« (28). Det gælder yderligere de fleste af de djærve, spændende marcher, »Påskemorgen« (14), »Guds søn har gjort mig fri« (34), »I hælen sværdet følger« (41), »Frisk, Sion, på vor vagt« (54) og »Langt oven for den tågesky« (59) - og endelig den bevægede, fuldt udformede kantate »Er han borte, al min eje« (24). Man kunne fristes til at spørge, om vi dog trods alt ikke skulle have nogle læsedigte for os, som »måske i tiden kunne tiltrække sig en tonekunstners opmærksomhed« (A. Winding Brorson, nærv. udg. III, 12). Alt tyder imidlertid imod det - A. W. Brorsons egne ord om »et sammenhængende cantat« (anf. st.) og kronvidnet herom, Sv. 24, der netop er formet som en fuldt udskrevet libretto med gentagelsesdele etc., ikke som skitse eller »frie vers«¹). Man må da trøste sig med, at det trølse arbejde, som her er gjort (og som i og for sig bør fortsættes), måtte og må gøres, før man tør slå sig til ro med, at kun et større, samlet, egentligt nodefund vil kunne løse »Svanesang«s melodiproblemer. Finn Viderø fremsatte i 1943 den tanke, at Brorson (måske fra sine brødrers eller venners studieophold i Tyskland) skulle have haft en særlig luthbog at spille efter, hvis stykker han så havde digtet til. Denne hypotese er nu i og for sig mere sandsynlig end dengang. Skulle man lede efter den slags, var det vel rimeligt - om mulighed gaves derfor - at begynde med de bevarede papirer fra Stubs tid på Valdemarslot.

*
- 530

En anden trøst, en positiv og sært fængslende oplevelse, har det været under arbejdet at komme de religiøse folketoner på nærmere hold. Deres ry har ikke været for godt herhjemme. Evald Tang Kristensen ser i dem sin værste fjende, fordi de har fortrængt de gamle folkeviser, både deres toner og deres ånd:

»Man har undret sig over, at den indre mission gjorde så stærk, fremgang i Vestjylland... Men hvor der er mange pietister, dér har forud været mange indehavere af vore folkeminder og især af viser, og derfor tør jeg med sandhed sige, at ingen fremtoning i vor tid har gjort folkeminderne så megen skade som den indre mission, netop fordi den påkalder beslægtede åndelige interesser, bemægtiger sig, hvad den kan deraf, og drejer sådan om på mennesket, at hvad der før var elskelig natur og sund menneskelighed, nu med vold og magt og magtsprog skal bekvæmpes, dæmpes og fordømmes... Derfor ser jeg meget skjævt til... denne åndsretning, idet den franager mig mine kilder... forkludrer... vort folks helligste eje... tramper med jernhæl på, hvad der burde fredes og fremelskes...«¹).

Evald Tang Kristensens påvisning af de gamle verdslige visers og de yngre forsamlingstoners fælles grobund i særlige, musisk prægede dele af almuen er åndfuld; men hans konklusion synes mig for drastisk og ensidig. Man kan ikke simpelthen sætte plus ved den gamle livsholdning og minus ved pietismens. At drøfte livssyn ligger dog uden for nærværende afhandlings plan; her skal kun meddeles en æstetisk betragtning.

H. Grüner-Nielsens interessante teori²), at de danske salmeomsyngninger væsentlig skulle skyldes den baroke orgelmusiks koralforsiringer, mens de norske »mere minder om den katolske kirkesangs melismer«, passer bedst med det ældre sangstof fra reformationen til Kingo. De yngre danske melodier (Brorsontonerne) synes mest at være skolelærer- og lægmandskompositioner af billigste slags. Sand når helt

ned til den kendte vals »I lemmer, hvis hoved« (I, 58; brugt på Viborg-kanten endnu i 1940'rne - efter meddelelse fra provst Noring) og lignende frejdige bondedanse (I, 42 og 45 b). Besynderligheder kan også forekomme som melodien til »Kærligheden kunde« (I, 77), men også enkelte af stilfærdig inspiration. Og med de norske folketoner er det, som inspirationen får overvægt. Mellem meget almindeligt, kejtet eller bizart møder vi her et væld af melodier, anderledes

* *
-- 531

end den gamle folkevises, men på højde med dem. De vidner om, hvordan en almue dunkelt, men spontant har taget Svanesangens syner til sig og med en mærkelig klarøjet kunstsans har formået at følge dens slyngede rokokostrofer. Brorson har næppe drømt om disse melodier, men har alligevel fået en slags folkelig opstandelse i dem.

Ud fra oplevelsen af de religiøse folketoner ville jeg gerne slutte musikbilaget med nogle eksempler herfra. Hverken for de egentlige rokoko-melodiers vedkommende eller for disses har jeg ønsket at bringe kuriositeter, men kun stof, der føles lødigt og brugbart den dag i dag. Nodeeksemplerne illustrerer derfor (på enkelte undtagelser nær) ikke direkte de forskningsproblemer, som er berørt her. De står der, ligesom før, for at meddele læseren en etos, skabt udfra Brorsons digtning. De to første (bilag 8 og 9) er blandt Sands bedste. Om bilag 10: »Her vil ties« skriver Elling selv: »En folkelig omformning af salmen »Kjæmp alvorlig«« (jf. gruppe XXXI). Bilag 11: »Hvad est du dog skøn« og 12: »Hvad er det godt at lande« skulle vise, hvor fint folketonen forbinder sig med et par af Brorsons vanskeligste strofer. Og endelig er bilag 13: »Den store hvide flok« (Øst. 32 a) kronen på værket. Vel synes den »kun« at være en udvidelse af omsyngningen af Kingos »Det mulner mod den mørke nat« (Sjungekor I, 5; Øst. 32 b), men virker dog som en selvstændig komposition. Den ædle melodik, den strømmende rytme og den komplicerede og dog simple form er den store poesi værdig.

Man kunne vie eftertidens Brorson-kompositioner et særskilt kapitel. Det har ikke været opgaven her. I Brorsons Samlede skrifter er oversigten - også over melodistoffet - i alt væsentligt begrænset til det, som kunne tænkes, nærmere eller fjernere, at have haft betydning for hans digtning.